

**VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM**  
**Verenigde Vergadering der Staten-Generaal.**  
**Niet voor citaten en niet voor correcties.**  
**Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.**

---

\*0: VV  
\*1: 2004-2005  
\*2: 3  
\*3: WordXP  
\*4: Bijzondere verenigde vergadering  
\*5: Zaterdag 30 april 2005  
\*6: 10.15 uur

---

\*\*

**Voorzitter: Timmerman-Buck**

De **voorzitter**: Ik open de bijzondere verenigde vergadering der Staten-Generaal. Geachte medeleden van de Staten-Generaal, excellenties, geachte 25-jarige gasten van de Staten-Generaal, geachte Nederlanders die zich op een speciale wijze verdienstelijk hebben gemaakt voor onze samenleving en geachte overige genodigden. Van harte heet ik u allen welkom in deze bijzondere verenigde vergadering ter gelegenheid van het zilveren regeringsjubileum van Hare Majesteit Koningin Beatrix. Deze verenigde vergadering is een bijzondere. In onze Grondwet staan de gelegenheden waarvoor de Eerste Kamer en de Tweede Kamer in een verenigde vergadering bijeenkomen limitatief opgesomd, zoals de derde dinsdag van september, prinsjesdag, wanneer een uiteenzetting van het te voeren regeringsbeleid wordt gegeven, of de inhuldiging van een nieuwe koning. De aanleiding om vandaag bij elkaar te komen, een regeringsjubileum, staat niet in de Grondwet vermeld. Daarom betitelen wij deze bijeenkomst als een bijzondere verenigde vergadering.

Dit is de eerste keer dat wij een dergelijke vergadering hebben met een feestelijk karakter. Ook in die zin is deze bijeenkomst bijzonder. Over enkele minuten zullen Hare Majesteit de Koningin, de Prins van Oranje en prinses Máxima en de overige leden van de koninklijke familie aankomen op het Binnenhof. Daarom verzoek ik de commissie van In- en Uitgeleide met haar werkzaamheden aan te vangen. Wij wachten de komst van Hare Majesteit af.

\*\*

Zijne Koninklijke Hoogheid de Prins van Oranje, Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Máxima der Nederlanden, Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Friso, Prinses Mabel, Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Constantijn der Nederlanden, Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Laurentien der Nederlanden, Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Margriet der Nederlanden, mr. Pieter van Vollenhoven, Zijne Hoogheid Prins Maurits, Hare Hoogheid Prinses Marilène, Zijne Hoogheid Prins Bernhard jr., Hare Hoogheid Prinses Annette, Zijne Hoogheid Prins Pieter-Christiaan, mevrouw Anita van Eijk, Zijne Hoogheid Prins Floris, mevrouw Aimée Söhngen en Zijne Hoogheid Prins Carlos worden door de leden van de commissie van In- en Uitgeleide naar hun zitplaatsen begeleid. De leden van het Koninklijk Huis nemen plaats op de voor hen bestemde zetels.

De **griffier van de commissie van In- en Uitgeleide**: De Koningin!

Hare Majesteit de Koningin wordt door de voorzitters van de Eerste en de Tweede Kamer naar haar zitplaats begeleid. Hare Majesteit neemt plaats op de voor haar bestemde zetel. Tegelijkertijd zingen Maaik Widdershoven en een koor van elf kinderen het welkomstlied Een feestelijk manifest, onder begeleiding van Tonny Eyk en zijn ensemble.

De **voorzitter**: Majesteit, Koninklijke Hoogheden, geachte leden van de koninklijke familie. In aansluiting op de feestelijke welkomstklinken heet ik u graag van harte welkom in deze bijzondere vergadering der Staten-Generaal. Majesteit, precies 25 jaar na uw plechtige beëdiging en inhuldiging in de verenigde vergadering van de Staten-Generaal in de Nieuwe Kerk in Amsterdam staan de beide Kamers der Staten-Generaal graag op feestelijke wijze stil bij dit regeringsjubileum. Wij zijn vereerd met uw aanwezigheid en verheugen ons bovendien in de aanwezigheid van zo vele leden van uw familie. In het komende uur schenken wij op verschillende manieren en op wisselende toonhoogten aandacht aan dit historische en tegelijkertijd feestelijke moment. Deze viering gaat over uw koningschap, als symbool van de continuïteit en eenheid van ons staatsbestel en onze samenleving. Die samenleving wordt gesteund door mensen die zich veelal vrijwillig maatschappelijk dienstbaar maken in hun omgeving. Onder de genodigden bevinden zich daarom 125 vertegenwoordigers van deze groep, afkomstig uit de grotere steden. Uit de kleinere gemeenten zijn 225 25-jarigen als gasten van de volksvertegenwoordiging uitgenodigd. Deze 25-jarigen staan symbool voor de toekomst. De toekomst zal ook doorklinken in het pianospel van twee broers van acht en twaalf jaar oud. Het muzikale optreden uit Aruba onderstreept het koninkrijkelement in de viering en het speciaal samengestelde koor van Kamerleden illustreert dat het een viering is van de volksvertegenwoordiging. Het laatste kwam ook al tot uitdrukking in de commissie van In- en Uitgeleide, bestaande uit oud-Kamervoorzitters en de voorzitters van de Staten van de Nederlandse Antillen en van Aruba. Er zullen korte filmopnames worden getoond van tweespraken van vijf 25-jarigen met "hun" Kamerlid. Zij bieden een kijk op ons land, zijn bevolking en het koningschap. Voorwerpen die hiervoor symbool staan, zullen worden gelegd in een door gehandicapten vervaardigd kunstkabinet. Het is een kunstkabinet zoals dat vroeger diende ter bewaring van voorwerpen met een speciale betekenis.

Majesteit, Koninklijke Hoogheden, leden van de koninklijke familie, excellenties, geachte aanwezigen, nogmaals allen van harte welkom. Ik wens u een aangename bijzondere verenigde vergadering toe.

\*\*

Getoond wordt de filmopname van het tweegesprek tussen mr. Laetitia J. Griffith (lid van de Tweede Kamer) en Robert Claus uit Groesbeek. Onder muzikale begeleiding

**VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM**  
**Verenigde Vergadering der Staten-Generaal.**  
**Niet voor citaten en niet voor correcties.**  
**Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.**

---

legt Robert Claus vervolgens een voorwerp in het kunstkabinet.

De heer **Weisglas**: Majesteit. Vandaag precies 25 jaar geleden werd u in de verenigde vergadering in de Nieuwe Kerk te Amsterdam als onze nieuwe vorstin ingehuldigd. Niet gekroond, maar ingehuldigd. Als symbool van vertrouwen. Een symbool dat ook het uwe was. Bij het afleggen van de eed vroeg u immers om "vertrouwen van volk en parlement". Dat, terwijl het er buiten de Nieuwe Kerk even op leek dat de opstand was uitgebroken met de krakersrellen onder de leus "geen woning, geen kroning". Na dat turbulente begin, bent u er altijd in geslaagd het vertrouwen van volk en parlement te behouden. U gaf het koningschap een eigentijdse invulling en kwam tegemoet aan het toenemende verlangen in de samenleving om zich met het koningschap, met u en met uw familie te identificeren. Tijdens uw regeerperiode is onze samenleving steeds veelzijdiger en veelkleuriger geworden, maar de kleur oranje is het symbool gebleven van Nederland en voor de Nederlanders.

Dit gevoel van nationale verbondenheid komt ook door de moderne en professionele wijze waarop u het koningschap inhoud geeft. Wij hebben u leren kennen als een perfecte vakvrouw. Als iemand die zich altijd gedegen voorbereidt. Die zich op de hoogte stelt van wat er in onze samenleving speelt. Uw inhoudelijke bijdrage dwingt respect af. U staat midden in onze samenleving. Als vorstin en als persoon. Dit blijkt ook uit uw toespraken. Goed geïnformeerd, zakelijk én betrokken én ook menselijk. U laat duidelijk merken dat u zich oprecht bezorgd maakt over bepaalde ontwikkelingen in onze maatschappij. Sommige onderwerpen hebben uw speciale aandacht, bijvoorbeeld de eenwording van Europa. Daarmee oogst u ook buiten Nederland veel waardering. Dit bleek bij de toekenning van de Karelsprijs in Aken in 1996 uit de woorden: "Majesteit, in u eren wij de Europese ziel van uw land."

Meer persoonlijk zijn uw kersttoespraken. In uw allereerste kersttoespraak vroeg u aandacht voor het positieve. U gaf aan dat ieder leven zijn eigen beperkingen en grenzen heeft. "Het gaat om onze levenshouding, om de wil te zoeken naar licht in een wereld waarin het negatieve vaak de meeste aandacht krijgt", zo zei u. In uw kersttoespraak in 2004 deed u een beroep "op de inzet en betrokkenheid van elk van ons om in een gezamenlijke inspanning de verdraagzaamheid hoog te houden." U sprak toen ook over de vreugde en het verdriet in uw familie. De geboorte van uw kleinzoon en het overlijden van uw ouders binnen één jaar. De manier waarop u na de ziekte en het overlijden van prins Claus het leven en uw werk weer heeft opgepakt, is door velen diep bewonderd. Dat geldt ook voor de manier waarop prins Claus ruim 22 van uw 25 regeringsjaren naast u heeft gestaan.

De manier waarop u anderen bijstaat op momenten dat het noodlot toeslaat maakt eveneens diepe indruk. Tekenend is die ene foto, genomen de dag na de vliegcrash in de Bijlmer, waarop u uw handen vertwijfeld voor uw gezicht houdt. Hoe machteloos u zich soms ook zult voelen, alle betrokkenen en vooral de slachtoffers en hun familie hebben uw aanwezigheid en uw betrokkenheid

steeds enorm gewaardeerd. Daarmee geeft u ook uiting aan de nationale verbondenheid op zo'n moment. Uw verbondenheid strekt zich ook altijd uit naar de Nederlandse Antillen en Aruba. Voor uw zoons betitelde u hun eerste bezoek als "een ontdekkingsreis." Dat gold in zekere zin ook voor de reis die u samen met prins Claus in 1999 maakte en waarop u letterlijk werd overvallen door de orkaan Lenny. De foto's daarvan herinneren wij ons nog goed.

In uw toespraak bij uw erepromotie aan de Leidse Universiteit, eerder dit jaar, heeft u gememoreerd dat u samen met prins Claus hoopte "te kunnen bijdragen aan behoud van kwaliteit op gebieden die waardevol zijn voor onze samenleving." Bovendien zei u: "Inspirerend is bovenal de ontmoeting met mensen. Het ambt biedt daartoe unieke kansen." Een ambt, door u "niet gezocht, maar aanvaard". Voor u een "symbool van continuïteit en schakel tussen verleden en toekomst". In ons land lijken tegenstellingen toe te nemen en dan ook nog vaak uitvergroot te worden door de media. Mede dankzij uw invulling van het koningschap is temidden van die tegenstellingen de bindende rol van ons vorstenhuis blijven bestaan. U creëert vertrouwen en verbondenheid met het Nederlandse volk. Tegenstellingen kunnen daardoor minder groot worden.

Prinsjesdag is het symbool van de verbondenheid tussen het huis van Oranje-Nassau en onze parlementaire democratie. Leden en medewerkers die de Tweede Kamer 25 jaar hebben gediend ontvangen een zilveren gouden koets. U diende ons land net zo lang. Als symbool van vertrouwen van volk en parlement in u, ons staatshoofd, zet ik graag de zilveren gouden koets in het kunstkabinet.

(Applaus)

Onder muzikale begeleiding legt de heer Weisglas het voorwerp in het kunstkabinet.

Getoond wordt de filmopname van het tweegesprek tussen dr. Kim Putters (lid van de Eerste Kamer) en Hendrikje Mulder uit Staphorst. Onder muzikale begeleiding legt Hendrikje Mulder vervolgens een voorwerp in het kunstkabinet.

Willy Latino en zijn ensemble brengen het lied *Pa siempre por Koningin* ten gehore.

(Applaus)

De heer **Werleman** (voorzitter van de Staten van Aruba): Majesteit. De symboliek van het kunstwerk van Aruba is de volgende. Het kunstwerk bestaat uit drie planken, gemaakt van kwhihout. De eerste plank stelt Aruba voor. "Aruba" is erop geschreven in Arubaanse aarde, net als de vlag en het wapen. De tweede plank stelt het Statuut van het Koninkrijk der Nederlanden voor als hoogste wet van het koninkrijk. Artikel 1 geeft de band aan tussen de Kroon en het land Aruba. Artikel 2 geeft de vertegenwoordiging weer van de Koning in Aruba door de gouverneur. De derde plank stelt de Staatsregeling van Aruba voor. Daarin wordt de band tussen het land Aruba

**VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM**  
**Verenigde Vergadering der Staten-Generaal.**  
**Niet voor citaten en niet voor correcties.**  
**Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.**

---

en de Koning geregeld. De golvende ongelijkheid van de planken symboliseert de zee die door haar uitgestrektheid de landen van het koninkrijk fysiek met elkaar verbindt. De zilveren koorden die de planken bij elkaar houden, symboliseren de duurzame en hechte banden met de Kroon. Het geheel symboliseert de sinds 1 januari 1986 verworven plaats binnen het koninkrijk als autonome partner. Op die plaats kan Aruba tot rust komen en zich richten op het welzijn van de gemeenschap. De artiest heeft gebruikgemaakt van kwhihout, een van de hardste inheemse houtsoorten op Aruba. Daarmee symboliseert hij het standvastig karakter van de Arubaan en de nimmer aflatende liefde van de Arubaan voor de koningin en het huis van Oranje.

Majesteit, ik wens u namens de Arubaanse bevolking van harte geluk met uw ambtsjubileum. Zoals wij in het tropische deel van het koninkrijk zo mooi kunnen zeggen: masha masha pabien! Van harte gefeliciteerd. Dat u nog vele jaren onze koningin moge zijn.

(Applaus)

Onder muzikale begeleiding legt de heer Werleman het voorwerp in het kunstkabinet.

De heer **Lucia** (voorzitter van de Staten van de Nederlandse Antillen): Majesteit. Het kunstwerk dat ik voor u heb meegenomen vanuit de West heet Interaction. Als wij contact willen maken met anderen, worden wij vaak geconfronteerd met barrières die onze pogingen daartoe frustreren. De eerste vorm van interactie in ons dagelijks leven vindt plaats middels het contact door onze handen. Wij geven elkaar de hand als een officiële manier om contacten te leggen. Het is een symbool van respect en vertrouwen. In deze assemblage wordt gebruikgemaakt van twee handen als symbool om contacten te leggen. Twee handen die door omstandigheden van elkaar zijn gescheiden, maar die op hetzelfde moment samen zijn opgesloten in een kast. Hun enige hoop op overleving ligt besloten in het antwoord op de vraag of zij één willen worden met elkaar.

Dit is in het algemeen de situatie waarin onze jongeren en hun ouders moeten leven en waarin zij moeten proberen vooruit te komen. Elk van hen, zowel de ouder als het kind, zal naar verhouding van zijn kracht en capaciteit moeten geven en nemen, willen zij vooruitkomen. Deze omstandigheid geldt ook voor de grote familie waarvan ons land deel uitmaakt, namelijk het Koninkrijk der Nederlanden. Ook binnen deze grote familie zijn er obstakels die het contact met elkaar belemmeren. Desondanks moeten onze inspanningen doorgaan, als wij een gezonde ontwikkeling willen bereiken voor deze grote familie. De grote hand symboliseert de hand van de oudere, oftewel de hand van Hare Majesteit. Die staat niet alleen open voor het ontvangen van de hand van de jongere, oftewel de Antillen, maar is ook bereid om de nodige steun te geven. De hand symboliseert de solidariteit tussen de vijf eilanden van de Nederlandse Antillen, gesteund door de vijf elementen teneinde een goede interactie te garanderen. De

vijf elementen zijn: respect, aandacht, solidariteit, verbondenheid en gelijkwaardigheid. Door gebruik te maken van deze elementen zullen wij gezamenlijk in staat zijn om door alle barrières heen te komen die ons in de weg kunnen staan. De kunstenaar is de heer Tirzo Martha.

Majesteit, namens de bevolking van de Nederlandse Antillen feliciteer ik u met uw zilveren regeringsjubileum.

(Applaus)

Onder muzikale begeleiding legt de heer Lucia het voorwerp in het kunstkabinet.

Getoond wordt de filmopname van het tweegesprek tussen Hannie van Leeuwen (lid van de Eerste Kamer) en Fabio Ouirindoongo uit Den Helder. Onder muzikale begeleiding legt Fabio Ouirindoongo vervolgens een voorwerp in het kunstkabinet.

Minister **Balkenende**: Majesteit. Ongetwijfeld zijn ook uw gedachten vanmorgen teruggegaan naar 1980, een kwart eeuw geleden. Wij leefden toen in een land met 14 miljoen mensen en met minder diversiteit dan nu. 3% was nieuwkomer en vandaag de dag is dat 10%. Almere, de negende stad van ons land, was nog niet meer dan wat verdwaalde huizen in de polder. De werkloosheid was enorm; de ene na de andere fabriek sloot haar deuren. Wij leefden in de starre verhoudingen van de Koude Oorlog. Er waren twee Europa's, gescheiden door prikkeldraad en beton.

Prins Claus heeft gezegd: "De wereld verandert sneller dan onze capaciteit om veranderingen te kunnen beheersen." Veranderingen horen bij het leven. Ze brengen nieuwe, onvermoede mogelijkheden, maar veroorzaken vaak ook gevoelens van onzekerheid. Verandering mag niet leiden tot versplintering. Met al onze verschillen delen wij immers iets kostbaars: wij zijn allemaal inwoners van dat ene vrije, democratische, snel veranderende Nederland. Dat verbindt ons met elkaar. Uw positie in ons staatsbestel markeert die verbondenheid. Zij geeft uitdrukking aan wat ons bindt, dwars door alle partijen en stromingen heen. U bent lid van de regering. De koning en de ministers zijn een twee-eenheid. Uw functie is daarmee meer dan symboliek en ceremonie: het lidmaatschap van de regering, het koningschap dat uitdrukking geeft aan de eenheid van het land. Ze komen samen in u en in het Huis van Oranje-Nassau en dat zien wij terug in het Nederlandse rijkswapen. Het centrale deel daarvan, de leeuw, is afgeleid van het huiswapen van Nassau. Zodadelijk zal ik u een zilveren waterkan aanbieden waarin het rijkswapen is gegraveerd dat ambt en persoon gelijktijdig laten zien.

Onze Grondwet zegt dat de Koning onschendbaar is en dat de ministers verantwoordelijk zijn. Wij realiseren ons vaak niet hoeveel verantwoordelijkheidsbesef, precisie, tact, begrip en inlevingsvermogen het vergt om onschendbaar te zijn. Wij hebben diep respect voor de wijze waarop u deze functie vervult. Wij bewonderen uw talent voor dit mooie, maar ook uiterst moeilijke ambt. U laat zien dat het mogelijk is boven de partijen te staan en

**VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM**  
**Verenigde Vergadering der Staten-Generaal.**  
**Niet voor citaten en niet voor correcties.**  
**Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.**

---

tegelijktijd tussen de mensen. U vervult -- juist vanwege uw ongebonden en onpartijdige positie -- met vragen en opmerkingen een waardevolle rol binnen de regering. U bewijst dat het mogelijk is uiting te geven aan onze eenheid en tegelijktijd bij te dragen aan veranderingen die de kwaliteit van onze samenleving ten goede komen. Ik denk aan de manier waarop u vanaf het allereerste begin aandacht heeft gevraagd voor verdraagzaamheid. In 1983 zei u in uw kersttoespraak: "Achter uitingen van intolerantie schuilt vaak angst. Maar wie bang is, draagt in wezen zelf het gevaar in zich."

Ik denk ook aan uw inzet voor een vrij democratisch verenigd Europa. U bent al van jongs af aan een bezielde Europeaan. Vorig jaar zei u in het Europees Parlement: "Zij die twifelen, gaan voorbij aan het vele dat onze landen inmiddels hebben bereikt. De Unie heeft op haar grondgebied de oorlog uitgebannen, macht ondergeschikt gemaakt aan recht en de deelnemende landen een ongekende welvaart gebracht." Dat is een boodschap die onverminderd actueel is. Juist door uw grote belangstelling voor andere landen en volken weet u Nederland in het buitenland zo uitstekend te vertegenwoordigen.

Waar het staatshoofd verschijnt, flitsen de camera's en zijn alle oren gespitst. U wordt kritisch gevolgd. De belangstelling voor alles wat u doet en laat, is overweldigend. U bent zichtbaar en kwetsbaar, zoals weinig anderen in ons land dat zijn. Dat hoort bij uw functie, maar ieder mens heeft recht op een persoonlijk leven. Dat geldt ook voor u. U heeft recht op tijd en ruimte om samen te zijn met uw familie, om dat te doen wat u energie en inspiratie geeft: beeldhouwen, genieten van beeldende kunst en paardrijden om spanningen te verwerken en om persoonlijk verdriet te overwinnen.

De opdracht die u bij uw geboorte heeft meegekregen, heeft u verinnerlijkt. U vervult die opdracht liefdevol en met inzet van al uw krachten. Wij zijn trots op u. Wij zijn trots op uw stijl, uw professionaliteit en op uw vermogen om continuïteit en vernieuwing te combineren. Ook zijn wij trots op de manier waarop u boven de partijen staat en toch midden tussen de mensen, namelijk waardig en warm. Wij wensen u van harte geluk met uw zilveren regeringsjubileum, maar in feite mogen wij onszelf feliciteren met zo'n majesteit.

(Applaus)

Getoond wordt de filmopname van het tweegesprek tussen ir. Bas J. van der Vlies (lid van de Tweede Kamer) en Marleen van Westerlaak uit Schinnen. Onder muzikale begeleiding legt Marleen van Westerlaak een voorwerp in het kunstkabinet.

De gebroeders Arthur (8 jaar) en Lucas (12 jaar) Jussen brengen op de piano quatre-mains Anitra's dans uit de Peer Gyntsuite van Edvard Grieg en Le pas Espagnol van Gabriël Fauré ten gehore.

Getoond wordt de filmopname van het tweegesprek tussen Boris van der Ham (lid van de Tweede kamer) en Sander

de Rouwe uit Bolsward. Onder muzikale begeleiding legt Sander de Rouwe een voorwerp in het kunstkabinet.

**De voorzitter:** Majesteit. Slechts de wil om de gemeenschap te dienen, kan inhoud geven aan het hedendaagse koningschap. Zo sprak u in uw inhuldigungsrede. Zo'n roeping kan niemand volbrengen, zonder de bereidheid de gemeenschap ook te kennen.

In de afgelopen 25 jaren en de jaren daarvoor, heeft u zich door talloze bezoeken officieel en informeel vertrouwd willen maken met dat wat ons beroert. U deed dat een kwart eeuw lang, niet aflatend vanuit het besef dat voor een inhoudsvol koningschap ook de tijd moet worden verstaan. Wij zijn als vanouds in religieus, cultureel en politiek opzicht een land van minderheden, nu echter met een risico van fragmentering, vergroot door de neiging tot gehaaste en onevenwichtige oordeelsvorming. Het begrijpen van onze samenleving vergt niet alleen kijken, maar ook zien. Dat vergt niet alleen horen, maar ook luisteren. Daarnaast vraagt dat niet alleen aanvoelen, maar ook invoelen.

Hiervan getuigde u door uw nabijheid en uw authentieke betrokkenheid bij nationale vreugden en verdriet. Dat deed u bovenal door uw optreden in woord en daad bij gebeurtenissen die spanningen, onrust en onzekerheid veroorzaakten. Dat is veeleisend. Om in dergelijke situaties symbool van eenheid te zijn, moeten emoties in evenwicht worden gebracht met de ratio, afzonderlijke belangen en gemeenschappelijke waarden. Het recht van de koning om te waarschuwen en te bemoedigen, is daarbij essentieel. Het is een opgave boven partijen te staan en tegelijktijd betekenisvol op te treden. Onpartijdigheid is immers iets anders dan geen visie hebben. Om die reden behoort de ministeriële verantwoordelijkheid niet alleen te beperken, maar tevens ruimte te bieden. Niet omdat de koning ook maar een mens van vlees en bloed is en ook niet vanwege de gedachte dat die ruimte naar bewezen verdienste en beproefde wijsheid gegund kan worden, maar ruimte juist ter wille van het koningschap als zodanig. En zoals de toenmalige minister-president het bij uw 12,5-jarig jubileum schreef in het boek Het staatshoofd spreekt: "Een royale en geen angsthazige interpretatie van de ministeriële verantwoordelijkheid blijkt de moeite waard."

Negen kabinetsformaties, vier ministers-presidenten, vele bewindspersonen, talloze gesprekken. Dan manifesteert zich het belang van de continuïteit van het koningsschap, ook door de kennis en ervaring van onderhand een kwart eeuw, nationaal en internationaal. Bij tientallen staatsbezoeken hebben uw dossierkennis en uw diplomatieke optreden respect afgedwongen. Dit, en uw gave harten te winnen, doet een klein land groot zijn.

Uw Europese gezindheid blijkt nog het meest uit uw uitspraak tijdens de Maastrichtse top in 1991 dat u persoonlijk geen bezwaar zou maken als u uw beeltenis op onze munt moest opofferen voor de Europese. Dat is gelukkig niet nodig gebleken.

Het koningsschap is zwaar. Als dat gewicht nog wordt vergroot door een meer dan buitengewoon plichtsbesef, moet daar veel tegenover staan. U bent een

**VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM**  
**Verenigde Vergadering der Staten-Generaal.**  
**Niet voor citaten en niet voor correcties.**  
**Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.**

---

gedragen mens. "Zo waarlijk helpe mij God almachtig",  
sprak u in 1980.

Gedragen bent u ook door de steun van uw familie en in het bijzonder door die van uw man, onze prins Claus. Gedragen wordt u, zoals u aangaf bij u eredoctoraat in Leiden, door de ontmoeting met mensen en wat u ervaart aan compassie, gemeenschapszin en begrip voor elkaar. U voegde daaraan toe: "Zonder blind te zijn voor wat er mis is."

De tijden van polarisatie bij de aanvang van uw koningschap hebben gaandeweg plaatsgemaakt voor een tijd die wordt gekenmerkt door een complexiteit die soms verwart. Dat verklaart een hang van burgers naar houvast, naar duidelijkheid en erkenning van identiteit, naar leiderschap, kundige en interere gezagdragers, naar betrouwbare maatschappelijke en staatkundige instituties; ook die laatste.

Staten-Generaal en regering, Koning en ministers -- hier vandaag verzameld -- hebben hun verankering in de Grondwet en worden geacht te werken in de geest daarvan. Dat houvast, onze Grondwet, zal ik dan ook leggen in het kunstkabinet.

25 jaar geleden heeft u trouw gezworen aan die Grondwet en heeft u gezworen uw ambt getrouw te vervullen. Dat doet u hier en overzee op een wijze die leidt tot ontzag. U bent geworden wat u vanaf uw eerste ademhaling geacht werd te zijn: een geboren koningin!

\*\*

(Applaus)

Onder muzikale begeleiding legt de voorzitter het voorwerp in het kunstkabinet.

Een koor van leden uit de Eerste en de Tweede Kamer brengt à capella het eerste en het zesde couplet van het Wilhelmus ten gehore, onder leiding van dirigent Jos Vermunt.

Hare Majesteit de Koningin en de leden van de koninklijke familie verlaten onder begeleiding van beide Kamervoorzitters en de leden van de commissie van In- en Uitgeleide de bijzondere verenigde vergadering. Hare Majesteit de Koningin begeeft zich naar de Koninginnekamer om de jubileumpostzegels in ontvangst te nemen.

Lucas Jussen speelt Nocturne, opus 27, nr. 2, van Frédéric Chopin.

Nadat Hare Majesteit de Koningin en de leden van de koninklijke familie de Ridderzaal hebben verlaten, nemen zij een aubade door Haagse (kinder)koren in ontvangst.

Hare Majesteit de Koningin en de leden van de koninklijke familie verlaten het Binnenhof.

Sluiting 12.00 uur.